Valiokunnan lausunto SuVL 9/2025 vp– VNS 7/2025 vp

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045 (VNS 7/2025 vp): Asia on saapunut suureen valiokuntaan lausunnon tulevaisuusvaliokunnalle antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- akatemiatutkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- senior expert Olli Bremer, Demos Helsinki
- tiiminvetäjä Jenni Kilpi, Demos Helsinki
- johtaja Veera Heinonen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Vaalikausittain eduskunnalle annettava valtioneuvoston tulevaisuusselonteko on keskeinen eduskunnan ja valtioneuvoston välisen tulevaisuusdialogin väline. Tulevaisuusselonteko on toteutettu eduskunnan aiemmin antamien ponsien mukaisesti kaikkien ministeriöiden välisenä yhteistyönä, ja siinä on hyödynnetty myös kansalaisten näkemyksiä. Tulevaisuusselonteon ensimmäisessä osassa painottuu erityisesti skenaariotyö, jonka puitteissa muodostetaan vaihtoehtoisia kehityskulkuja maailmasta ja Suomesta vuonna 2045.

(2) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että toimintaympäristön jatkuva ja nopea muutos korostaa tarvetta niille toimenpiteille, jotka tukevat Suomen tulevaisuusvalmiutta kaikissa maailmantilanteissa. Yhteiskunnan kestokykyä on tärkeä rakentaa kartoittamalla mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja ja pohtimalla etukäteen keinoja niihin vastaamiseksi. Tulevaisuusselonteko luo yhteistä tilannekuvaa sekä edistää ennakoivia ja pitkäjänteisiä politiikkatoimia, joissa myös tulevien sukupolvien tarpeet voidaan huomioida.

Valmis
5.0

(3) Suuri valiokunta näkee Euroopan unionin (EU) Suomen talouden, kilpailukyvyn ja ulkosuhteiden tärkeimpänä viitekehyksenä ja vaikutuskanavana. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, muuttunut turvallisuusympäristö ja kiristynyt suurvaltojen välinen kilpailu sekä globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos ja kiihtyvä luontokato, ovat entisestään korostaneet EU-yhteistyön merkitystä Suomen tulevaisuudelle. Näihin laaja-alaisiin haasteisiin on välttämätöntä etsiä ratkaisuja sekä kansallisesti että kansainvälisesti, ja varautumista tulevaisuuteen on syytä jatkaa hallinnon eri sektoreilla.

(4) Suuri valiokunta pitää hyödyllisenä tulevaisuusselonteossa esitettyjen vaihtoehtoisten kehityskulkujen analysointia osana Suomen EU-politiikkaa. EU:n tuleva kehitys tulee vaikuttamaan monin tavoin Suomen tulevaisuuteen. Tulevaisuusselonteon skenaarioissa EU:n rooli vaihtelee vaikutusvaltaisesta ja verkostoituvasta (yhteistyön maailma) taantuvaan ja talouskeskeiseen (teknojättien maailma) ja vahvaan mutta uhattuun linnakkeeseen (blokkien maailma). Vaihtoehtoisesti EU:sta voi tulla myös hajautuva ja heikko (murtuva maailma). Valiokunnan kuulemissa asiantuntijapuheenvuoroissa tuotiin esille, että tulevaisuuden kehitys ei ole suoraviivaista ja että siihen sisältyy aina epävarmuuksia, jolloin lopputulemana on mahdollinen yhdistelmä eri skenaarioista.

(5) Suuri valiokunta tunnistaa kansainvälisessä politiikassa käynnissä olevan vastakkainasettelun ja suurvaltojen väliset lisääntyneet jännitteet. Talous, teknologia ja turvallisuus linkittyvät laajaksi kokonaisuudeksi, ja globaali teknologiakilpailu kietoutuu yhä vahvemmin geopoliittisen ja taloudellisen vallan tavoitteluun. Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen taloudellinen kilpailu kiihdyttää käynnissä olevaa teknologiamurrosta, ja myös puolustukseen kohdennettavat varat ovat voimakkaassa kasvussa.

(6) Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että EU:n poliittista ja taloudellista roolia sekä turvallisuus- ja puolustustoimijuutta on kehitettävä määrätietoisesti. Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:n asema ja toimintakyky ovat kytköksissä sen taloudelliseen kilpailukykyyn. Samalla kasvavia menoja puolustukseen ja turvallisuuteen tulisi pyrkiä suuntaamaan niin, että ne hyödyttävät laajemminkin Euroopan kilpailukykyä ja vahvistavat osaamista ja innovaatioita.

(7) Suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että sääntöpohjaista maailmanjärjestystä haastetaan entistä enemmän ja Kiina ja Venäjä etsivät uusia kumppanuuksia Afrikasta, Aasiasta ja Latinalaisesta Amerikasta muokaten kansainvälistä toimintaympäristöä moninapaisempaan ja ennakoimattomampaan suuntaan. Suuri valiokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että Suomen tulee pyrkiä vahvistamaan ja kehittämään monenkeskistä sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää. Tätä varten on haettava uusia ja vahvistettava olemassa olevia kumppanuuksia. EU onkin viime vuosina entistä aktiivisemmin etsinyt muun muassa uusia kauppakumppaneita, ja tätä tulee jatkaa. Selonteossa EU:n geopoliittista asemaa tarkastellaan erityisesti suhteessa Yhdysvaltoihin, Venäjään ja Kiinaan. Suuri valiokunta kiinnittää huomiota myös EU:n suhteisiin globaaliin etelään. Suhteet myös näihin maihin vaikuttavat merkittävästi EU:n globaaliin asemaan ja unionin strategisen autonomian vahvistamiseen.

(8) Suuri valiokunta yhtyy selonteon arvioon siitä, että EU:lta odotetaan myös vahvempaa roolia kokonaisturvallisuuden ja kriisivarautumisen edistämisessä, huomioiden muun muassa erilaiset

hybridiuhat sekä ilmasto- ja ympäristöturvallisuuden. Suuri valiokunta korostaa myös EU:n yhteisen arvopohjan ja demokratian vahvistamisen sekä sosiaalis-alueellisen koheesion merkitystä EU:n kriisinsietokyvylle ja yhtenäisyydelle.

(9) Selonteossa käsitellään myös vihreää siirtymää ja planetaarisia rajoja Suomen tulevaisuuteen vaikuttavina epävarmuustekijöinä ja tarkastellaan vaihtoehtoisia kehityskulkuja. Suuri valiokunta kiinnittää huomiota sekä EU:n rooliin sen sisäisessä työssä ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi että sen kansainväliseen rooliin kestävän kehityksen edistämisessä. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että Suomen tulee pystyä vaikuttamaan EU-tason säädöksiin kestävän ja oikeudenmukaisen vihreän siirtymän varmistamiseksi.

(10) Selonteko tunnistaa EU:n toimintakyvyn keskeisenä strategisena kysymyksenä. Suuri valiokunta yhtyy tähän analyysiin. Kuten suuri valiokunta on aiemmin todennut, kannanmuodostus on jo nykyisin ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla välillä liian hidasta ja lopputulokset vesittyvät ajoittain. Yksimielisyysvaatimus voi myös lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jäsenvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Olisi tarpeen etsiä keinoja, joilla tällainen kehityskulku pysäytetään. Suuri valiokunta korostaa erityisesti perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia tehostaa päätöksentekoa yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (ks. myös SuVL 3/2024 vp ja SuVL 9/2024 vp).

(11) Suuri valiokunta katsoo, että EU-politiikassa Suomen on perusteltua varautua keskusteluun eriytyvän integraation mahdollisuuksista ja riskeistä. Suuren valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin, että eritahtinen integraatio EU:ssa on jo nyt totta. Eritahtisuus voi olla yksi keino hallita päätöksenteon haasteita, joita EU:n laajentuminen todennäköisesti lisää. Kuulemisissa tuotiin esiin, että hallitun eriytymisen voi nähdä vahvistavan Euroopan unionia halukkaiden edetessä nopeammin ja pilotoidessa eri toimintamalleja, jotka myöhemmin tulevat avoimiksi kaikille. Lisäksi arvioitiin, että eritahtinen kehitys olisi pienempien jäsenmaiden aseman kannalta parempi ratkaisu kuin se, että yksimielisyyden puutteessa yhteistyötä ryhdytään syventämään EU:n rakenteiden ulkopuolella joidenkin maiden kesken.

(12) Suuri valiokunta katsoo, että oikea-aikainen, aktiivinen ja riittävän laaja ennakkovaikuttaminen on olennainen keino edistää Suomen tavoitteita EU-tasolla. Suuri valiokunta on useissa lausunnoissaan korostanut ennakoivan EU-päätöksenteon ja -vaikuttamisen merkitystä. Jotta vaikuttaminen olisi tehokasta, on tärkeää, että Suomella on yksittäisten lainsäädäntökysymyksiä koskevien kantojen rinnalla kokonaisvaltaisempi, selkeä strateginen näkemys siitä, mihin suuntaan EU:ta tulisi kehittää ja miten (SuVL 15/2022 vp).

(13) Suuri valiokunta pitää hyvänä nykyistä toimintatapaa siinä, että valtioneuvosto tuo eduskunnan käsiteltäväksi vuosittain EU-vaikuttamisstrategian, jossa määritellään komission työohjelman pohjalta Suomelle ennakkovaikuttamisen kannalta keskeisimmät EU-aloitteet, ja näistä aloitteista toimitetaan eduskuntaan myös erilliset, yksityiskohtaisemmat selvitykset Suomen tavoitteista. Suuri valiokunta katsoo, että käytäntöjä voitaisiin edelleen kehittää niin, että keskustelua ennakkovaikuttamisesta valtioneuvoston ja eduskunnan välillä voitaisiin tarvittaessa käydä vieläkin varhaisemmassa vaiheessa, esimerkiksi komission tilaamien merkittävien, politiikkasuosituksia sisältävien raporttien pohjalta (vrt. Letta, Draghi ja Niinistö vuonna 2024).

Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen EU-tavoitteista käydään valtioneuvoston ja eduskunnan välillä aitoa vuoropuhelua. Suuri valiokunta katsoo, että Suomen EU-ennakkovaikuttamistyössä ja muussa pidemmän aikavälin tavoitteiden asettamisessa tulisi hyödyntää nykyistä systemaattisemmin tulevaisuusselontekoa ja muuta ennakointityötä.

(14) Suuri valiokunta toteaa, että Suomessa tehtävä ennakointityö on kansainvälisesti tunnustettua ja korkeatasoista. Monet Euroopan maat ja alueet ovat kuitenkin viime vuosina kehittäneet voimakkaasti tulevaisuustyötään. Suuri valiokunta kannustaa selvittämään, voitaisiinko myös EU:n puitteissa tehtävää ennakointityötä ja sen tuloksia nivoa jatkossa entistä vahvemmin osaksi kansallista ennakointiprosessia ja vaikuttavuusarvioita. Suuri valiokunta pitää tärkeänä myös sitä, että Suomi osallistuu jatkossakin aktiivisesti EU:n ennakointiverkostoon. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan komissio valmistelee parhaillaan strategiaa tulevien sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Sen tarkoituksena on varmistaa, että EU:n politiikassa ja lainsäädännössä otetaan huomioon sekä nykyisten että tulevien sukupolvien väliset edut kattaen eri politiikan alat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Suuri valiokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2025 vp

Helsingissä 21.11.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
1. varapuheenjohtaja Laura Huhtasaari ps
2. varapuheenjohtaja Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Juho Eerola ps
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk (osittain)
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Sari Tanus kd
jäsen Eerikki Viljanen kesk (osittain)
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Inka Hopsu vihr
varajäsen Aleksi Jäntti kok
varajäsen Pia Lohikoski vas
varajäsen Anders Norrback r
varajäsen Martin Paasi kok
varajäsen Mika Riipi kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Männistö